

ПРИНЦИП КОМПЛЕКСНОСТІ В ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Анотація. Виявлено основні принципи комплексного аналізу господарської діяльності підприємств. Розкрито сутність значення та наведено приклад комплексної оцінки розвитку роздрібної торгівлі на міжрегіональному рівні. Проаналізовано основні етапи проведення комплексної оцінки розвитку роздрібної торгівлі.

Аннотация. Выявлены основные принципы комплексного анализа хозяйственной деятельности предприятий. Раскрыта сущность значения и приведен пример комплексной оценки развития розничной торговли на межрегиональном уровне. Проанализированы основные этапы проведения комплексной оценки развития розничной торговли.

Annotation. Basic principles of complex economic analysis of enterprises were revealed. The essence of the concept was disclosed and an example of complex evaluation of development of retail business was made at the interregional level. The basic stages of complex evaluation of retail business development were analysed.

Ключові слова: принцип комплексності, господарська діяльність підприємств, комплексна оцінка, комплексний аналіз.

Проблема оцінки ефективності господарської діяльності в поєднанні із проблемою управління стійким розвитком підприємства завжди була однією з основних в економічній науці. Висуванню цієї проблеми на передній план у сучасних дослідженнях сприяє прискорення науково-технічного прогресу, відповідно, інтелектуалізація виробництва, скорочення життєвих циклів продукції й технологій; ускладнення світогосподарських зв'язків, відповідно, виникнення нових форм конкурентної боротьби, кооперації, альтернатив використання капіталу й одночасно вимоги уніфікації підходів до організації господарської діяльності; виснаження багатьох джерел природних ресурсів і погіршення екологічної обстановки.

Розробкою різних аспектів системної ефективності, а також дослідженням економічного, ресурсного потенціалу займалися багато відомих вчених, як в Україні, так і за кордоном. Особливий внесок зробили такі зарубіжні вчені: Ст. Бір, П. Друкер, Р. Коуз, Р. Лукас, М. Мейер, Д. Норт, Д. Сінк, Р. Солоу, Й. Шумпетер; російські вчені: Г. Атаманчук, Ю. Глазьев, О. Смелянов, А. Колмогоров, Дж. Лафта, Г. Петухов; українські вчені: Василевський Д. М., Міщенко Н. Г., О. Амоша, В. Геєць, М. Згуровський, Ю. Лисенко та багато інших. На думку автора, вирішені не всі проблеми і завдання, пов'язані з комплексною оцінкою господарської діяльності підприємства [1 – 4].

Метою даної статті є проведення порівняльного аналізу комплексної оцінки ефективності функціонування та розвитку діяльності підприємств.

Об'єктом даного дослідження є господарська діяльність підприємств.

Оцінка ефективності рішень комплексних проблем, які супроводжують сучасні процеси функціонування і розвитку діяльності підприємства – найважливіше науково-практичне завдання, що безпосередньо зачіпає інтереси всіх прямих і непрямих учасників господарської діяльності. Згідно з принципом необхідного розмаїття Ешбі, комплексним проблемам необхідно відповідати комплексній методиці розрахунку ефективності, без якої неможливе управління, орієнтоване на кінцевий результат. Комплексна оцінка набуває рис системності при дотримванні таких обов'язкових принципів, як облік всіх основних і супутніх результатів діяльності; відображення рівня використання усіх видів як матеріальних, так і нематеріальних ресурсів; забезпечення об'єктивності і достовірності [5].

Принцип комплексності тісно пов'язаний з принципом системного підходу, хоча має більш вузьке значення (рис. 1).

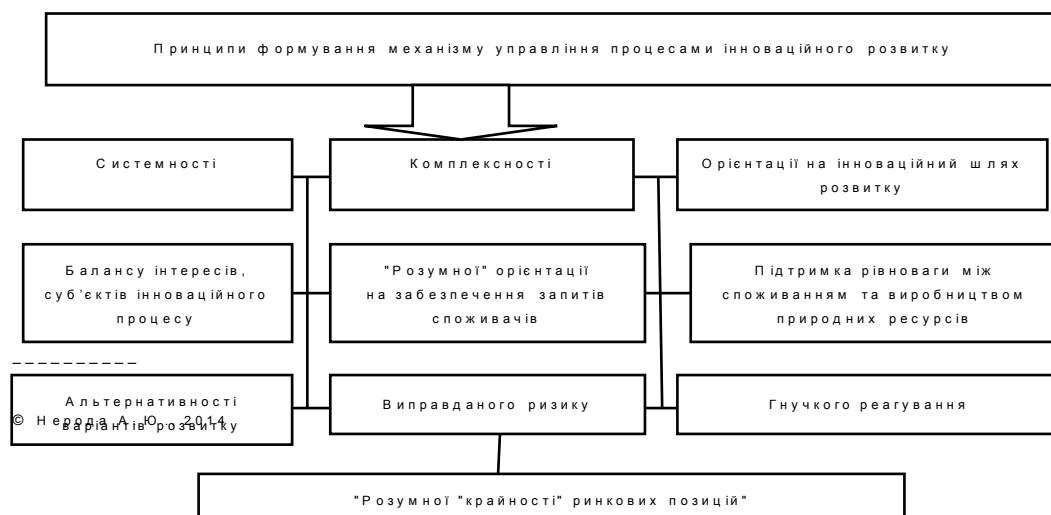

Рис. 1. Система принципів формування механізму управління інноваційним розвитком господарюючих суб'єктів [6]

Він передбачає всебічне дослідження причинних взаємозалежностей, комплексну оцінку вхідних параметрів функціонально-структурної будови, їх зміну та розвиток на досліджуваному об'єкті просторі і часі, за кількісними та якісними ознаками та вихідні параметри цього процесу. У полі зору аналітика повинні бути не лише основні результати, а й побічні. Цілісність системи, яка відрізняється визначеною завершеністю, припускає й відокремлений аналіз її складових елементів.

Системність – поняття більш змістовніше, ніж комплексність, а тому останнє можна розглядати як важливу складову системного підходу. Методологічна єдність системності та комплексності економічного аналізу знаходить своє вираження в єдності політичного й економічного, соціального та економіко-соціально-екологічного; у єдності цілого та його частин; у розробці єдиної, універсальної системи показників; у використанні всіх видів економічної інформації.

Комплексний аналіз – це всебічний аналіз діяльності підприємства та його підрозділів, який упорядковує аналітичну роботу, підвищує її ефективність, допомагає приймати обґрунтовані управлінські рішення. Таким чином, комплексний економічний аналіз означає:

дослідження економіки об'єднань і підприємств як відносно відособленої системи в межах економічної системи;

встановлення цілей функціонування підприємства та його підрозділів як критеріїв ефективності їх роботи; використання конкретної системи економічних показників, що характеризують виробничо-господарську діяльність у цілому й окремі її сторони;

дослідження причинних залежностей між економічними показниками роботи підприємства;

побудову кількісних залежностей (рівнянь взаємозв'язку) між економічними показниками;

вивчення змін економічних показників у динаміці, а також протиріч господарської діяльності та шляхів їх подолання як причини розвитку економічної системи.

Комплексна оцінка розвитку роздрібною торгівлі на регіональному рівні повинна враховувати специфіку діяльності підприємств торгівлі в окремих регіонах та їх міжрегіональні розбіжності.

Забезпечення сталого розвитку регіонів і країни в цілому неможливо без сталого розвитку роздрібною торгівлі та основної складової – торговельної мережі, які з огляду на значне послаблення регулюючої ролі держави під час трансформаційних змін посилили міжрегіональні розбіжності розвитку галузі.

Формування комплексної системи економічних показників на підприємстві повинно ґрунтуватися на певних принципах. Основними з них мають бути:

репрезентативність (тобто охоплення системою показників усіх сторін діяльності підприємства, стадій виробничого циклу, процесів взаємодії підприємства з його мікросередовищем);

відображення за допомогою системи показників усіх проблемних аспектів діяльності підприємств;

відображення через показники всіх наслідків реалізації комплексу ресурсозберігаючих заходів на підприємстві;

порівнянність (забезпечення єдності об'ємних, вартісних, якісних, структурних факторів, часових періодів, вихідних умов функціонування виробництва, методики обчислення показників);

об'єктивність використовуваних показників;

усунення дублювання даних;

швидкість одержання показників;

доступність і достатність інформації, що надходить через показники, для оперативного управління господарською діяльністю на підприємстві;

гнучкість (можливість інтегрування комплексної системи показників до існуючої інформаційної бази, що має супроводжуватися якнайменшими змінами в існуючій системі статистичної звітності підприємств) [7].

Саме тому комплексна оцінка розвитку роздрібною торгівлі на міжрегіональному рівні дозволяє виявити проблемні сегменти, визначити точки активізації діяльності та пріоритетні напрями розвитку через інтегральний показник розвитку. Комплексна оцінка рівня розвитку роздрібною торгівлі як інструмент діагностики дозволяє здійснювати порівнювальний аналіз регіонів, на основі якого можлива оцінка ефективності заходів щодо вдосконалення функціонування об'єкта дослідження. Етапи проведення комплексної оцінки розвитку роздрібною торгівлі містять відповідні кроки (рис. 2).

Аналітичний етап комплексної оцінки розвитку роздрібною торгівлі дозволяє виявити регіони, які подібні за кількісними значеннями показників та спрямованістю вектора розвитку торговельної сфери, а також визначити її загальний рівень розвитку в масштабах країни. На цьому етапі доцільно використати методику визначення узагальнюючого показника, за допомогою якого окремі параметричні характеристики зводяться до інтегрального виміру. За цією методикою базовим рівнем обирається кращий показник, який досягнутий у регіоні.

На узагальнюючому етапі комплексної оцінки розвитку роздрібною торгівлі проводиться групування та ранжування регіонів за інтегральним коефіцієнтом її розвитку, а також виявлення тенденцій змін [8].

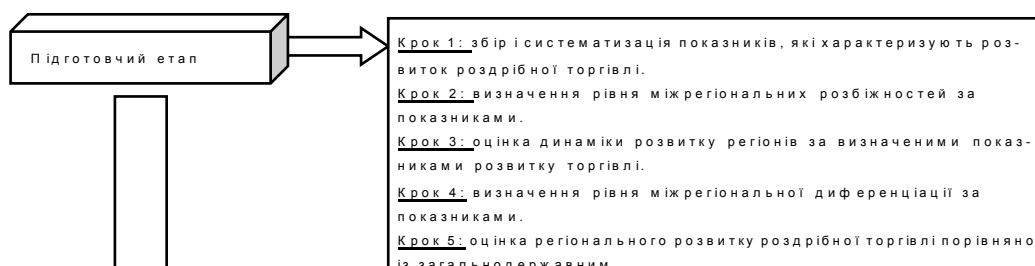

Рис. 2. Етапи проведення комплексної оцінки розвитку роздрібної торгівлі [8]

За даними комплексного розрахунку статистики України за 2010 рік, обсяги реалізації продовольчих товарів у роздрібній торгівлі на одну особу складав 2 417 грн (39 % у співвідношенні до непродовольчих), а непродовольчих – 3 706 грн (61 % у співвідношенні до продовольчих). Що стосується продовольчих товарів, то найбільший відсоток у структурі роздрібного товарообороту підприємств належить м'ясу та м'ясним продуктам (4,9 %), а найменший – макаронним виробам та борошну (0,2 %). Стосовно непродовольчих товарів найбільше реалізуються в роздрібній торгівлі товари культурно-побутового та господарського призначення (10,5 %), а найменше – тканини, ігри, іграшки та хутро (0,1 %) [9].

Саме тому заключним етапом комплексної оцінки розвитку роздрібної торгівлі є необхідність програмування розвитку галузі у складі регіональних господарських систем. В основу цих процесів має бути покладено цільовий підхід державного впливу на усунення наявних диспропорцій та прогнозування очікуваних результатів.

Наук. керівн. Іванієнко В. В.

Література: 1. Мейер М. Оценка эффективности бизнеса / М. Мейер ; пер. с англ. А. О. Корсунской. – М., 2004. – 272 с. 2. Петухов Г. Б. Методологические основы внешнего проектирования целенаправленных процессов и целеустремленных систем / Г. Б. Петухов. – М.: АСТ, 2006. – 504 с. 3. Васильківський Д. М. Формування стратегічних рішень щодо управління процесом підвищення економічного потенціалу підприємства / Д. М. Васильківський // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 4 (130). – С. 162–168. 4. Міщенко Н. Г. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, структура, стратегія використання / Н. Г. Міщенко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – 20 (9). – С. 193–198. 5. Пономаренко В. С. Проблема оцінки системної ефективності функціонування та розвитку підприємства / В. С. Пономаренко, І. В. Гонтарєва // Економіка розвитку 2011. – № 1 (57). – С. 5–8. 6. Сумець О. М. Товарна інноваційна політика для студентів ВНЗ та аспірантів, викладачів та науковців, а також керівників підприємств, фірм та компаній / О. М. Сумець. – К.: Хай-Тек Прес, 2010. – 367 с. 7. Сотник І. М. Комплексна система економічних показників моніторингу ресурсозабезпечення на підприємстві / І. М. Сотник // Вісник СумДУ. – 2007. – № 1. 8. Бутко М. Методичний інструментарій комплексної оцінки розвитку торгівлі в регіональному економічному просторі / М. Бутко, В. Машенко, О. Михайленко // Економіст. – 2011. – № 9. 9. Статистичний щорічник України за 2010 рік. – К.: ТОВ "Август Трейд", 2011.